

Juni 2021

**Handlingsplan til styrket
indsats til voksne med
senfølger efter seksuelle
overgreb i barndommen og
ungdommen**

**Handlingsplan til styrket indsats til voksne med senfølger
efter seksuelle overgreb i barndommen og ungdommen**
Juni 2021

Forord

Indledning og resume

Seksuelt misbrug af børn og unge er et alvorligt svigt, der kan have store konsekvenser for det enkelte barn og ung på både kort og lang sigt. Og mennesker, der har været udsat for seksuelle overgreb i barndommen og ungdommen, vil ofte have behov for hjælp og støtte i voksenlivet. Det er vanskeligt præcist at opgøre, hvor stor målgruppen er, hvorfor der vil være en vis usikkerhed forbundet med opgørelsen heraf. I Danmark estimeres det med en vis usikkerhed, at ca. 2 pct. af en årgang oplever seksuelt misbrug i barndommen.

I dag kan voksne med senfølger efter seksuelle overgreb i barndommen og ungdommen få hjælp i flere sektorer. Det kan bl.a. være behandling i psykiatrien eller i regi af de tre Centre for Seksuelt Misbrugte (herefter benævnt senfølgecentre). Hertil er der kommunale og frivillige sociale indsatser samt hjælp via egen læge. Hver aktør yder en væsentlig indsats, men den samlede indsats i dag er fragmenteret, og der er fortsat voksne med senfølger, der ikke får den rette hjælp i tide.

Med satspuljeaftalen på børne- og socialområdet for 2019-2022 har aftalepartierne bag afsat 61,2 mio. kr. til en styrket indsats til voksne med senfølger efter seksuelle overgreb i barndommen og ungdommen. Herunder blev 27,0 mio. kr. (2021-pl) afsat i perioden 2021-2022 til at iværksætte en handlingsplan på området.

Formålet med handlingsplanen er bl.a. at se på den fremadrettede organisering af den generelle indsats til voksne med senfølger efter seksuelle overgreb på tværs af kommuner, senfølgecentre og psykiatrien.

Som en del af vidensgrundlaget for en samlet handlingsplan har PricewaterhouseCoopers (herefter benævnt PwC) udført en analyse af indsatsen til voksne med senfølger efter seksuelle overgreb i barndommen og ungdommen (PwC 2019). Dertil har der været afholdt to interessentmøder med henblik på at inddrage relevante fagprofessionelle og brugerperspektiver i arbejdet. Ligesom der er afholdt tre temadrøftelser for socialordførerne med henblik på at forberede og kvalificere forhandlingerne om handlingsplanen. I det følgende præsenteres 7 initiativer i tre overordnede spor:

Indsatsspor 1: Styrket koordination og samarbejde om behandlingsindsatsen til mennesker med senfølger

Formålet med dette spor er at skabe grundlaget for et styrket samarbejde og større sammenhæng mellem tilbuddene på området, så voksne med senfølger får den rette og koordinerede behandlingsindsats.

Med henblik på en tættere koordinering og et mere systematisk samarbejde om mennesker med senfølger etableres et samarbejdsfora mellem Centre for Seksuelt Misbrugte og psykiatrien i de tre beliggenhedsregioner.

Indsatsspor 2: Viden og opsporing

Formålet med dette spor er at understøtte, at indsatsen til mennesker med senfølger er funderet i viden. I tillæg til et nyt tema på Socialstyrelsens Vidensportal igangsættes der derfor initiativer, der skal understøtte, at viden når ud til de fagprofessionelle, der møder voksne med senfølger. Det handler dels om at opbygge viden, men også om forankring og vidensdeling hos de fagprofessionelle, som voksne med senfølger kommer i kontakt med.

Konkret iværksættes følgende initiativer: Udarbejdelse af håndbog til fagprofessionelle og opkvalificering af fagpersonale i kommuner samt viden om økonomiske konsekvenser ved iværksættelse af effektiv indsats til voksne med senfølger (SØM).

Indsatsspor 3: Styrket brugerperspektiv og støtte til civilsamfundstilbud

Formålet med dette spor er at styrke inddragelsen af brugerperspektivet i indsatsen til mennesker med senfølger, så det sikres, at indsatsen tager afsæt i brugernes oplevede behov og udfordringer. Dertil støttes eksisterende frivillige og behandlingstilbud i civilsamfundet.

Der afsættes midler til Landsforeningen SPOR (som er en brugerorganisation) med henblik på at understøtte deres rolle som samarbejdspart i forhold til udvikling og kvalificering af initiativerne i handlingsplanen. Der afsættes samtidig midler til frivilligsektionerne i senfølgecentre og til Kvisten og LivaRehab.

Indhold

Forord	3
1. Hvad er senfølger?.....	7
2. Udfordringer	9
2.1 Udfordringer ved den nuværende organisering.....	10
2.2 Begrænset viden og utilstrækkelig opsporende indsats	10
2.3 Behov for øget inddragelse af brugerperspektivet og støtte til tilbud i civilsamfundsregi	11
3. Mål og initiativer	13
4. Styrket koordination og samarbejde om behandlingsindsatsen til mennesker med senfølger	15
4.1 Etablering af samarbejdsfora mellem Centre for Seksuelt Misbrugte og behandlingspsykiatrien	15
5. Viden og opsporing	18
5.1 Håndbog til fagprofessionelle og opkvalificering af fagpersonale i kommuner	18
5.2 Viden om økonomiske konsekvenser ved iværksættelse af effektiv indsats til voksne med senfølger	20
6. Styrket brugerperspektiv og støtte til civilsamfundstilbud	21
6.1 Støtte til Landsforeningen SPOR som samarbejdspart.....	21
6.2 Støtte til senfølgecentrenes frivilligsektioner	22
6.3 Støtte til Kvisten.....	22
6.4 Støtte til LivaRehab	22
Bilag 1. Oversigt over initiativer og økonomi i handlingsplanen	23

1. Hvad er senfølger?

Børn, der er blevet seksuelt misbrugt i barndommen og ungdommen, har lidt et enormt svigt. Det kan både være svigt fra den person, som har forgrebet sig seksuelt på barnet eller den unge, og et svigt fra det offentlige, som ikke har grebet ind i tide. Et svigt af en sådan karakter kan medføre svære sociale og psykiske vanskeligheder samt somatiske sygdomme eller helbredsmæssige problemer senere i livet. Det kan samlet set betyde, at man i voksenlivet kan få eftervirkninger og udvikle senfølger efter at have været udsat for seksuelle overgreb i barndommen og ungdommen, som kan medføre, at man uden den rette behandling og hjælp også får udfordringer med at håndtere en selvstændig tilværelse med uddannelse, job og familie mv. For voksne med senfølger er det kendetegnende, at der oftest går både lang tid, fra man har oplevet overgrebet, til at man siger det højt og eventuelt beder om hjælp.

Boks 1.1

Fakta om senfølger efter seksuelle overgreb i barndommen og ungdommen

Det er vanskeligt præcist at opgøre, hvor mange der har været udsat for seksuelle overgreb i barndommen og ungdommen og udvikler senfølger, da der kan være et mørketal forbundet med fx uerkendte traumer. Der vil derfor også være en vis usikkerhed forbundet med opgørelsen heraf. Det skønnes, at ca. 2 pct. af en årgang har været udsat for seksuelle overgreb i barndommen. Det svarer til ca. 1200 børn i en gennemsnitsårgang på 60.000 personer. Af de personer, der har været udsat for seksuelle overgreb i barndommen, udvikler ca. 60-80 pct. senfølger i voksenalderen.

De fleste undersøgelser viser, at kvinder er 5-10 gange mere udsatte end mænd. Forholdet mellem seksuelt krænkede drenge og piger er dog forbundet med en vis usikkerhed. Det skyldes bl.a. det tabu, som er forbundet med at være udsat for seksuelle overgreb. Dette tabu kan være særligt udtalt for drenge, som derfor kan være mindre tilbøjelige til at fortælle om overgrebet.

Hovedparten af de behandlede i senfølgecentre er kvinder, etniske danskere, singler, midt i trediverne. En tredjedel er forældre, mindre end en tredjedel er i arbejde og knap halvdelen er arbejdsløse eller uden for arbejdsmarkedet. Godt halvdelen har gennemført en ungdomsuddannelse.

To ud af tre voksne med senfølger brugte ordineret psykofarmaka inden behandling i senfølgecentre og langt over halvdelen af voksne med senfølger har dobbeltdiagnoser eller flere end to diagnoser.

Kilder: iAmour, Elklit, Christoffersen (2014), Elklit (2015), Christoffersen (2010), PwC (2019).

Senfølger efter seksuelle overgreb i barndommen og ungdommen er ikke karakteriseret ved en bestemt diagnose eller symptom, men kan komme til udtryk på mange forskellige måder. Senfølger er kendetegnet ved en lang række psykiske og sociale vanskeligheder, hvoraf nogle synes at optræde oftere end andre. Det kan fx være PTSD, angst, depression, tvangsforestillinger, personlighedsforstyrrelser, spiseforstyrrelser, selvskadende eller seksualiseret adfærd, svært ved at danne stabil tilknytning til andre, negativ

selvrepræsentation mv. Forskning viser også, at der er en sammenhæng mellem overgreb i barndommen og forhøjet BMI, kredsløbssygdomme, migræne, diabetes og kroniske smerter (Fisher et al. 2018). Det kan derudover antages, at fysiske senfølger efter seksuelle overgreb kan øge risikoen for eksempelvis gynækologiske sygdomme eller seksuel dysfunktion. Voksne med senfølger efter seksuelle overgreb har således ofte komplekse sociale og psykiske problemer. Dette kan medføre, at de har vanskeligt ved tilstrækkelig egenomsorg og kan have øget forekomst af risikofaktorer såsom rygning, overforbrug af alkohol og misbrug. Dette må formodes at give en generel øget risiko for at udvikle somatiske sygdomme. Voksne, der lider af senfølger efter seksuelle overgreb, fremtræder derfor heller ikke som en ensartet gruppe med klare kendetegn. På grund af kompleksiteten af senfølger efter seksuelle overgreb i barndommen og ungdommen er der ofte behov for en omfattende indsats på tværs af sektorer. Ovenstående betyder samtidig, at fagfolk møder voksne, der lider af senfølger, flere steder. Det gælder fx på jobcenteret, i socialforvaltningen, hos lægen, i kontakt med sygehusvæsenet samt i psykiatrien.

Boks 1.2

Den eksisterende indsats til voksne med senfølger

Senfølgecentre: Der eksisterer i dag tre selvejende senfølgecentre i henholdsvis København, Odense og Aarhus, som er finansieret af satspuljemidler. Senfølgecentre tilbyder psykologbehandling, socialrådgivning og en frivillig indsats. Det er muligt at henvende sig direkte til centrene uden henvisning, og målgruppen er kvinder og mænd over 18 år, som har senfølger efter seksuelle overgreb i barndommen og ungdommen. Derudover har centrene oprettet satellitter i de regioner, hvor der ikke er senfølgecentre i dag. Senfølgecentre yder en virksom indsats over for målgruppen (PwC 2019, s. 30-31, 39-40).

Almen praktiserende læge: Voksne, som har senfølger efter seksuelle overgreb i barndommen og ungdommen, kan få samtalerterapi hos en praktiserende læge, som også har mulighed for at henvise til behandling hos en privatpraktiserende psykolog med offentligt tilskud. Tilskuddet er på 60 pct. og ydes for op til 12 konsultationer.

Regioner: Voksne, som har været udsat for seksuelle overgreb i barndommen og ungdommen og sidenhen har udviklet en psykisk lidelse, har ret til behandling af den psykiske lidelse. Hvis det vurderes, at der er behov for behandling i den regionale psykiatri, vil personen blive henvist til udredning i det psykiatriske system med henblik på evt. videre behandling af en evt. diagnose.

Kommuner: Kommunerne har en generel forpligtigelse til at rådgive voksne med nedsat psykisk eller fysisk funktionsevne samt særlige sociale problemer, jf. servicelovens §§ 10 og 12. Dette gælder også voksne, som har behov for hjælp som følge af senfølger efter seksuelle overgreb i barndommen og ungdommen. Herudover kan kommunen yde hjælp, omsorg, støtte og optræning til voksne med særlige sociale problemer, jf. § 85 i serviceloven, og de kan visitere til tilbud af behandlingsmæssig karakter, jf. servicelovens § 102.

2. Udfordringer

Voksne, der har været udsat for seksuelle overgreb i barndommen og ungdommen, og som har senfølger heraf, har i dag flere forskellige muligheder for at få hjælp. Det kan fx være hjælp i regi af det kommunale eller regionale system samt hjælp på et af de tre senfølgecentre. Formålet med den undersøgelse, som PwC har gennemført som en del af vidensgrundlaget, har været at se på den samlede indsats, der i dag tilbydes. I boks 2.1. uddybes undersøgelsen.

Boks 2.1

Ekstern undersøgelse af senfølgeområdet

Med satspuljeaftalen for 2019-2022 har partierne afsat 61,2 mio. kr. til en styrket indsats til voksne med senfølger efter seksuelle overgreb i barndommen og ungdommen, herunder 27,0 mio. kr. (2021-pl) til en handlingsplan på området. Som led i arbejdet med handlingsplanen har PwC gennemført en ekstern analyse af indsatsen til voksne med senfølger efter seksuelle overgreb i barndommen og ungdommen (herefter PwC's senfølgeanalyse).

Analysen falder i fem primære dele:

1. Analyse af kommunernes og regionernes indsats
2. Analyse af målgruppen
3. Analyse af centre for seksuelt misbrugtes indsats (herefter senfølgecentre)
4. Kompetenceanalyse - hvilke kompetencer kræves der af den fremadrettede indsats
5. Scenarieanalyse - fordele og ulemper ved forskellige organiseringer af indsatsen

Som en del af datagrundlaget for PwC's senfølgeanalyse er der gennemført en spørgeskemaundersøgelse med besvarelser fra 78 kommuner samt interviews med 12 kommuner. Der er gennemført interviews med alle regionerne. Alle tre senfølgecentre er blevet interviewet. Der er gennemført interviews med 15 interessenter på området, 4 nationale eksperter og 1 nordisk ekspert. Dertil er der gennemført interviews med 29 brugere, og der er gennemført en registeranalyse. PwC's senfølgeanalyse blev gennemført i 2018/2019, da der eksisterede tre senfølgecentre.

2.1 Udfordringer ved den nuværende organisering

Alle aktører på senfølgeområdet yder en vigtig indsats over for voksne med senfølger. Til trods herfor er organiseringen af den samlede indsats på senfølgeområdet præget af en række væsentlige udfordringer.

I PwC's senfølgeanalyse fremhæves følgende udfordringer ved den eksisterende organisering af senfølgeområdet:

- Lang ventetid til de tre senfølgecentre
- Geografisk skævhed i, hvem der modtager behandling på de tre centre
- Forskel på den regionale behandling til voksne, der har senfølger
- Lav grad af koordination mellem de forskellige tilbud og manglende helhedsorientering på området
- Samlet set en fragmenteret indsats på senfølgeområdet

Derudover viser analysen, at størstedelen af brugerne hos senfølgecentre har moderate (39 pct.) eller høje symptomer (31,4 pct.) på psykiatiske lidelser. Det svarer til, at 7 ud af 10 voksne med senfølger, der modtager behandling i senfølgecentre, også har en psykiatrisk lidelse (PwC, 2019). Der er således et væsentligt overlap i behandlingsindsatsen i dag. Det betyder, at disse personer risikerer at få parallelle eller flere forskudte behandlingsforløb, fordi der ikke er en systematisk udredning af, hvor den enkeltes behov bedst imødekommes. Det betyder også, at den indsats, den enkelte får, afhænger af, hvor vedkommende har henvendt sig i første omgang.

Dertil kommer, at senfølgecentre gennem en årrække har været udfordret af lange ventelister med ventetid på op til flere år. Lange ventelister risikerer at forværre den enkeltes senfølger og deraf livskvalitet. Det er derfor væsentligt, at voksne med senfølger hurtigt får den hjælp, de har behov for, når de tager sig mod til at fortælle om overgrebene.

Med aftale om udmøntning af reserven til foranstaltninger på social-, sundheds og arbejdsmarkedsområdet 2020-2023 blev der derfor også afsat i alt 33,0 mio. kr. til, at de tre centre kan udvide deres tilbud til alle fem regioner, så indsatsen er landsdækkende. Det skal sikre, at mennesker der er ramt af senfølger efter seksuelle overgreb i barndommen, hurtigere kan få den behandling, som de har brug for, så de får mulighed for at komme videre med deres liv og kan tage del i samfundets fællesskaber.

For at imødekomme de tilbageværende udfordringer med lav grad af koordination og et senfølgeområde, der er præget af en fragmenteret indsats, indgår "Styrket koordination og samarbejde om behandlingsindsatsen til mennesker med senfølger" som et selvstændigt indsatsspor i handlingsplanen.

2.2 Begrænset viden og utilstrækkelig opsporende indsats

Ifølge PwC's senfølgeanalyse sker der i dag ikke en systematisk registrering af voksne med senfølger på behandlingsstederne, hvilket giver begrænsninger i forhold til at opspore

målgruppen af voksne, der modtager behandling. Dertil er den viden, der findes på området, ikke systematisk indsamlet og formidlet. I analysen fremhæves endvidere, at ledere og fagprofessionelle på det sociale område mangler viden om, hvad senfølger er, hvordan voksne med senfølger kan identificeres, og hvor de skal henvises til for at modtage behandling. Denne udfordring fremhæves blandt andre også af Landsforeningen SPOR, som peger på, at voksne med senfølger ofte går under radaren på social- og sundhedsområdet.

Det er vanskeligt at sammensætte et vidensbaseret og helhedsorienteret forløb for den enkelte, når den eksisterende viden på senfølgeområdet ikke er systematisk indsamlet eller formidlet. Det skaber risiko for, at den rette opsporing ikke finder sted og derved, at der aldrig bliver taget hånd om det bagvedliggende problem i form af traumet som følge af overgrebet. I stedet risikeres det, at voksne med senfølger alene symptombehandles i forskellige sektorer, hvilket kan have konsekvenser for den enkelte.

Den manglende systematiske registrering af, hvorvidt den voksne har senfølger efter seksuelle overgreb, udfordrer samtidig mulighederne for at se på behandlingseffekter for målgruppen.

Derfor er der behov for øget viden på området, så der skabes større indsigt i senfølger både i kommuner og regioner, og at flere derved henvises til den rette hjælp og behandling. Af den grund indgår "Viden og opsporing" som et selvstændigt indsatsspor i den samlede handlingsplan. Hensigten er at øge viden blandt fagprofessionelle med det formål at skærpe opmærksomheden på senfølger som en del af de samlede udfordringer, som mennesker med sociale problemer og/eller psykiske vanskeligheder oplever. Samtidig indgår udfordringen med manglende systematisk registrering af senfølger som et muligt tema under indsatssporet om "Styrket koordination og samarbejde om behandlingsindsatsen til mennesker med senfølger".

2.3 Behov for øget inddragelse af brugerperspektivet og støtte til tilbud i civilsamfundsregi

PwC's senfølgeanalyse har vist, at mange voksne med senfølger har haft glæde af at modtage hjælp og støtte fra forskellige frivillige tilbud.

Det kan være et stort skridt for voksne med senfølger at søge behandling eller rådgivning. I den sammenhæng kan frivillige tilbud være centrale for voksne, som måske aldrig tidligere har talt med nogen om overgrebene. Det frivillige tilbud kan blive et første skridt på vej mod at tage kontakt til et behandlingstilbud eller til lægen.

Derudover kan frivillige, der selv har erfaringer med senfølger, også yde rådgivning og støtte. De kan bl.a. hjælpe til med at bryde tabuet omkring senfølger samt skabe en bedre forståelse af de problemstillinger, som voksne med senfølger kæmper med, ligesom det kan give en oplevelse af ikke at være ene om at have været udsat for seksuelle overgreb i barndommen og ungdommen. På den måde indtager brugerperspektivet og de frivillige indsætter en afgørende rolle for at nedbryde de tabuer, der er forbundet med seksuelle overgreb.

Desuden kan frivillige tilbud være afgørende for at støtte op om den behandling, som voksne med senfølger modtager. Dels til at fastholde voksne i behandling og dels til at skabe en ramme for den voksnes samlede tilværelse, hvori der åbent kan tales om senfølger, som ligger ud over det rum, der skabes gennem behandlingsindsatsen, fx gennem aftenarrangementer og fællesspisning. Civilsamfundstilbud kan også støtte voksne, som ikke modtager behandling af forskellige årsager. For denne målgruppe kan civilsamfundet have en selvstændig værdi i form af fællesskab og støtte. Dertil kan det være gavnligt for pårørende til voksne med senfølger, at der findes tilbud til de pårørende.

Der findes også private NGO-tilbud, som tilbyder egentlig behandling til voksne med senfølger, hvor det frivillige personale ofte er uddannet psykologer eller terapeuter og har erfaringer i at arbejde med traumer.

Civilsamfundsindsatserne på senfølgeområdet spænder derfor bredt med forskellige formål. Generelt er de frivillige tilbud centrale for målgruppen på området.

Samtidig er det vigtigt, at indsatsen og nye initiativer på senfølgeområdet tager afsæt i de oplevede behov og udfordringer hos dem, det handler om.

I den samlede handlingsplan indgår derfor et indsatsspor om øget inddragelse af brugerperspektivet og støtte til civilsamfundstilbud.

Boks 2.2

Civilsamfundsindsatsen på senfølgeområdet

Frivilligsektion i senfølgecentre: Alle tre senfølgecentre har en frivilligsektion, som alle tilbyder en række frivillige aktiviteter med bl.a. telefon- og chatrådgivning, åben stue og sociale aktiviteter og socialrådgivning. Nogle af senfølgecentrenes frivilligsektioner tilbyder desuden individuel rådgivning samt selvhjælpsgrupper. De tre frivilligsektioner supplerer behandlingssektionen ved, at brugerne kan anvende deres tilbud både før, under og efter behandling. Derudover er der også brugere i frivilligsektionen, som ikke kommer i kontakt med behandlingssektionen.

Øvrige civilsamfundstilbud: Foruden frivillige aktiviteter i de tre senfølgecentre eksisterer en række andre tilbud til voksne med senfølger efter seksuelle overgreb i barndommen og ungdommen. Nogle af disse tilbud fungerer som støtte og peer-to-peer til de voksne, som skal eller er i gang med et behandlingsforløb. Andre tilbyder behandlingstilbud til målgruppen af både kvinder og mænd med senfølger efter seksuelle overgreb i barndommen og ungdommen, det gælder bl.a. Kvisten og Liva Rehab.

Landsforeningen SPOR: Landsforeningen SPOR er en brugerorganisation for voksne med senfølger efter seksuelle overgreb i barndommen og ungdommen og tilbyder en række frivillige aktiviteter for voksne med senfølger, bl.a. café møder og foredrag m.v.

3. Mål og initiativer

Handlingsplanen for styrket indsats for voksne med senfølger efter seksuelle overgreb i barndommen og ungdommen indeholder tre overordnede mål:

1. Der skal være bedre koordination og sammenhæng i behandlingsindsatsen på senfølgeområdet
2. Videns- og kompetenceniveauet om senfølger efter seksuelle overgreb skal øges således, at de fagprofessionelle bedre kan iværksætte støtte og behandling
3. Brugerperspektivet på senfølgeområdet skal fremmes, og tilbud i civilsamfundsregi skal støttes

De tre indsatsspor og konkrete initiativer i handlingsplanen er opsummeret i nedenstående boks.

Boks 3.1

Samlede initiativer i handlingsplanen

Indsatsspor 1: Styrket koordination og samarbejde om behandlingsindsatsen til mennesker med senfølger

- Etablering af samarbejdsfora mellem Centre for Seksuelt Misbrugte og behandlingspsykiatrien

Indsatsspor 2: Viden og opsporing

- Håndbog til fagprofessionelle og opkvalificering af fagpersonale i kommuner
- Viden om økonomiske konsekvenser ved iværksættelse af effektiv indsats til voksne med senfølger

Indsatsspor 3: Styrket brugerperspektiv og støtte til civilsamfundstilbud

- Støtte til Landsforeningen SPOR som samarbejdspart
- Støtte til senfølgecentrenes frivilligsektioner
- Støtte til Kvisten
- Støtte til LivaRehab

Se bilag 1 for samlede økonomisk fordeling mellem initiativerne.

Boks 3.2**Udarbejdelsen af handlingsplanen**

Som en del af forberedelsen til udarbejdelsen af handlingsplanen blev der med satspuljeaftalen for 2019 besluttet, at der skulle afholdes tre temadrøftelser for socialordførerne om senfølger efter seksuelle overgreb i barndommen og ungdommen. Temadrøftelserne er afholdt med henblik på at forberede og kvalificere forhandlingerne om en handlingsplan på området.

Første temadrøftelse omhandlede indsatsen på senfølgecentre samt erfaringer fra brugere og relevante fagpersoner, hvor der var oplæg fra senfølgecentre og Landsforeningen SPOR samt tid til spørgsmål og fælles debat. Socialordførerne, CSM og Landsforeningen SPOR var inviteret til denne temadrøftelse.

Anden temadrøftelse omhandlede den kommunale og regionale indsats til voksne med senfølger efter seksuelle overgreb i barndommen og ungdommen. Der var oplæg af repræsentanter fra henholdsvis det kommunale og regionale system. Socialordførerne, KL og Danske Regioner var inviteret til denne temadrøftelse.

Tredje temadrøftelse omhandlede status på den tværministerielle arbejdsgruppe, som har haft til opgave at udarbejde et oplæg til partierne forud for forhandlingerne om den endelige handlingsplan. På mødet var socialordførerne og PwC inviteret. PwC har bidraget til den tværministerielle arbejdsgruppe.

En tværministeriel arbejdsgruppe har forestået forberedelserne af forhandlingerne af handlingsplanen.

Som led i dette arbejde er der afholdt to interessentmøder med henblik på at inddrage relevante fagprofessionelle og brugerperspektiver. På det første interessentmøde var de tre eksisterende senfølgecentre inviteret til at holde oplæg for den tværministerielle arbejdsgruppe. Det andet møde er afholdt som et bredt interessentmøde, hvor relevante interesseorganisationer på social- og sundhedsområdet blev inviteret ind. Følgende organisationer var inviteret: Landsforeningen SPOR, Landsforeningen mod seksuelle overgreb, Kvisten, Liva Rehab, Red Barnet, Børns Vilkår, KL, Danske Regioner, Stolpegården, Dansk Psykologforening, Dansk Psykiatrisk Selskab og Dansk Socialrådgiverforening.

På dette møde blev der drøftet de væsentligste udfordringer og behov for målgruppen, det gode samarbejde mellem private, kommunale og regionale aktører ift. at tilbyde en sammenhængende indsats for voksne med senfølger samt forslag til indsatser, der kan imødekomme de væsentligste behov for målgruppen.

4. Styrket koordination og samarbejde om behandlingsindsatsen til mennesker med senfølger

Med aftale om udmøntning af reserven til foranstaltninger på social-, sundheds og arbejdsmarkedsområdet 2020-2023 blev der afsat i alt 33,0 mio. kr. til at sikre en landsdækkende behandlingsindsats for mennesker med senfølger i regi af de tre eksisterende centre. Det er et vigtigt skridt på vejen i at styrke indsatsen på området.

Som nævnt i kapitel 2 er indsatsen på området imidlertid også udfordret af lav grad af koordination og sammenhæng mellem særligt senfølgecentre og den regionale behandlingspsykiatri, og samlet set tegner der sig et billede af en fragmenteret indsats på senfølgeområdet. For at imødekomme disse udfordringer igangsættes et initiativ med det formål at styrke koordination og samarbejdet om indsatsen til mennesker med senfølger, så målgruppen får tilbudt den rette og sammenhængende behandlingsindsats.

4.1 Etablering af samarbejdsfora mellem Centre for Seksuelt Misbrugte og behandlingspsykiatrien

Med henblik på en tættere koordinering og et mere systematisk samarbejde om behandlingstilbud til mennesker med senfølger afsættes der med handlingsplanen midler til etableringen af tre samarbejdsfora mellem senfølgecentre og psykiatrien; et samarbejdsforum for hvert senfølgecenter og behandlingspsykiatrien i det pågældende senfølgecenters beliggenhedsregion (Region Hovedstaden, Region Syddanmark og Region Midtjylland). Ved at etablere samarbejdsforaene med de regioner, hvor der er senfølgecentre, opnås i første omgang erfaringer med et styrket samarbejde, der kan danne grundlag for en eventuel videre udbredelse til de øvrige regioner, hvor senfølgecentre har satellitter.

Etableringen af et styrket og formaliseret samarbejde de tre senfølgecentre og regionerne imellem skal i perioden tilvejebringe erfaringer med samarbejdsformen, som vil kunne danne grundlag for eventuelle nye tiltag, der kan styrke behandlingen på landsplan. Landsforeningen SPOR inddrages som samarbejdspart i samarbejdsforaene for at sikre, at brugerperspektivet inddrages og afspejles i arbejdet.

Formålet med de tre samarbejdsfora er, at senfølgecenter og psykiatri kan opnå erfaringer med et tættere samarbejde om behandlingsindsatsen gennem et større kendskab og faglig indsigt i hver parts behandlingstilbud til borgere med senfølger, og at der herigennem sker en større koordinatation i forhold til at sikre, at den enkelte borger får det rette behandlingstilbud. Det indgår derfor i initiativet, at der for hvert samarbejdsforum indgås en aftale om samarbejdsformer og mulige målsætninger for samarbejdet i perioden herfor. Det foreslås, at hvert samarbejdsforum beskæftiger sig med følgende tematikker, der kan imødekomme nogle af de identificerede udfordringer på området med henblik på en styrket og mere koordineret behandlingsindsats for mennesker med senfølger. De konkrete tematikker og målsætninger for samarbejdet udfoldes og fastsættes i samarbejde med parterne i et kommissorium for hvert samarbejdsforum. Centrale temaer er:

Koordineret visitation

PwC's analyse viser bl.a., at en stor del af de mennesker, der modtager behandling i senfølgecentre, også har en psykiatrisk lidelse. Der er således et væsentligt overlap i behandlingsindsatsen i dag. Fordi der ikke er en systematisk udredning af, om den enkeltes behov bedst imødekommes af en indsats i senfølgecentret eller i psykiatrien, kommer indsatsen i alt for høj grad til at afhænge af, hvor vedkommende har henvendt sig i første omgang.

I samarbejdsforaene kan der eksempelvis arbejdes med modeller for koordineret eller fælles visitation til behandling med henblik på at sikre, at borgeren får det tilbud, der bedst modsvarer behovet for hjælp, uanset om der er rettet henvendelse i psykiatrien eller hos et af senfølgecentre. Der skal i arbejdet med modeller for koordineret eller fælles visitation tages højde for regler for videregivelse af følsomme personoplysninger. Et fokus kan også være, hvordan der etableres gode overgange mellem indsatsen i senfølgecentre, psykiatrien og eventuelle frivillige tilbud, herunder for forskellige delmålgrupper.

Samarbejde med kommuner og sociale tilbud om de mest udsatte borgere

Gruppen af de mest udsatte borgere med senfølger efter seksuelle overgreb i barndommen og ungdommen har forskellige problemstillinger som fx misbrug, hjemløshed, prostitution, som ofte medfører, at de indgår i mindre grad i behandlingsforløb end andre borgere med senfølger. For at understøtte, at også de mest udsatte borgere med senfølger får den indsats, de har behov for, forudsættes det, at behandlingstilbuddene samarbejder med kommunerne og de sociale tilbud, der er i kontakt med målgruppen, ligesom det forudsættes, at det kommunale fagpersonale får mere viden om gruppen (se afsnit 5.1).

Der kan i samarbejdsforaene fokuseres på, hvordan senfølgecentre og psykiatrien bedst muligt samarbejder med kommuner og sociale tilbud om at støtte de mest udsatte borgere med senfølger, herunder udsatte grønlændere. Samarbejdsforaene kan i den forbindelse invitere kommunerne i den pågældende region til at deltage i drøftelserne.

Inddragelse af brugerperspektivet

Samarbejdsforaene kan beskæftige sig med, hvordan brugerperspektivet i behandlingsindsatsen bedst sikres, da det er centralt, at nye løsninger på senfølgeområdet tager afsæt i de oplevede behov og udfordringer hos dem, det hele handler om. Brugerne

kan bidrage med værdifuld viden om, hvilke behov målgruppen har, og hvilke udfordringer og svagheder de oplever ved den nuværende indsats og organisering. Med handlingsplanen afsættes midler til, at Landsforeningen SPOR bl.a. kan indgå som samarbejdspart i dette arbejde samt bidrage i udarbejdelsen af anbefalinger til yderligere tiltag på senfølgeområdet med afsæt i evalueringen af samarbejdsforaene (se afsnit 6.1).

Styrket samarbejde med frivillige og civilsamfundsaktører

Samarbejdsforaene kan forholde sig til, hvordan samarbejdet med frivilligsektionerne i senfølgecentre og øvrige civilsamfundsaktører om borgere med senfølger styrkes. Der kan eksempelvis ses på, hvordan flere mennesker med senfølger i psykiatrien kan oplyses om mulighederne for støtte i frivilligt regi. Der afsættes midler til, at frivilligsektionerne i senfølgecentre kan bistå dette arbejde (se afsnit 6.2).

Faglige perspektiver og erfaringer med indsatser

Som følge af, at gruppen af voksne med senfølger efter seksuelle overgreb i barndommen og ungdommen ikke er en homogen gruppe, er der på senfølgeområdet mange forskellige faglige perspektiver på målgruppen og tilgange til behandlingen af senfølger. Samarbejdsforaene kan fungere som arena for drøftelse af faglige perspektiver og vidensdeling om indsatser. Eksempelvis kan foraene drøfte erfaringen med gruppebaserede tilbud til forskellige målgrupper, fx unge eller mænd. Det kan også drøftes, hvordan man kan blive bedre til at opdage og arbejde med traumer, herunder uerkendte traumer.

Systematisk registrering af senfølger efter seksuelle overgreb

Som tidligere beskrevet sker der ifølge PwC's senfølgeanalyse i dag ikke en systematisk registrering af voksne med senfølger på behandlingsstederne, hvilket medfører begrænsninger i forhold til at opgøre målgruppen af voksne, der modtager behandling (PwC, 2019). Samarbejdsforaene kan afsøge mulighederne for en mere systematisk registrering af voksne med senfølger med henblik på at opnå mere viden om målgruppen og behandlingseffekter samt mindske overlappende forløb.

Organisering

Socialstyrelsen og Sundhedsstyrelsen understøtter arbejdet i de tre samarbejdsfora. Socialstyrelsen faciliterer i tæt samarbejde med Sundhedsstyrelsen, at der for hvert samarbejdsforum udarbejdes et kommissorium, hvor de konkrete tematikker udfoldes, og hvor der i fællesskab fastsættes målsætninger for samarbejdet i perioden.

Socialstyrelsen er tovholder på initiativet og varetager den løbende sekretariatsfunktion og procesfacilitering i tæt samarbejde med Sundhedsstyrelsen.

På baggrund af kommissoriet og de fastlagte målsætninger heri får Socialstyrelsen også til opgave at gennemføre en evaluering i samarbejde med Sundhedsstyrelsen, der skal samle op på erfaringerne fra samarbejdsforaene. Socialstyrelsen skal ligeledes i deres opgavevaretagelse sikre, at brugerperspektivet via samarbejde med Landsforeningen SPOR inddrages i det løbende arbejde i samarbejdsforaene. Som en del af evalueringen skal samarbejdsforaene med inddragelse af Landsforeningen SPOR pege på anbefalinger til eventuelle yderligere tiltag på området, der kan styrke indsatsen på senfølgeområdet.

5. Viden og opsporing

Socialstyrelsen udgiver 2021 et tema om senfølger efter seksuelle overgreb i barndommen og ungdommen på Socialstyrelsens Vidensportal. Målgruppen for Vidensportalen er primært ledere og udviklingskonsulenter i kommuner og hos leverandører, sekundært fagprofessionelle på det sociale område. Formålet med et tema på Vidensportalen om senfølger efter seksuelle overgreb i barndommen og ungdommen er at bidrage til en mere vidensbaseret social indsats på området ved at formidle den aktuelt bedste nationale og internationale viden, så den kan inddrages i praksisfeltets arbejde med voksne borgere med senfølger.

Indsatsen til voksne med senfølger efter seksuelle overgreb i barndommen og ungdommen skal være funderet i viden. I tillæg til et nyt tema på Socialstyrelsens Vidensportal igangsættes der derfor flere initiativer, der skal understøtte ny viden om senfølger og sikre, at viden når ud til de fagprofessionelle, der møder mennesker med senfølger. Det handler dels om at opbygge viden, men også om at sikre forankring og vidensdeling hos de fagprofessionelle, som voksne med senfølger kommer i kontakt med.

5.1 Håndbog til fagprofessionelle og opkvalificering af fagpersonale i kommuner

Medarbejdere i kommuner kommer ofte i kontakt med voksne med senfølger efter seksuelle overgreb, når borgerne henvender sig i bl.a. social-, sundheds-, og beskæftigelsesforvaltningerne. De kommunale fagprofessionelle spiller således en central rolle i opsporing af voksne med senfølger. PwC's senfølgeanalyse viser, at vidensgrundlaget hos de fagprofessionelle med fordel kan styrkes, så de har den fornødne viden til at kunne identificere målgruppen og have en opmærksomhed på deres senfølgeproblematikker i det daglige arbejde.

For at kvalificere indsatsen til voksne med senfølger efter seksuelle overgreb afsættes der derfor midler til, at Socialstyrelsen kan udarbejde en håndbog, der kan støtte og vejlede kommunale medarbejdere i at opspore og møde voksne, som kan have senfølger efter seksuelle overgreb i barndommen og ungdommen. Håndbogen vil blive udarbejdet med inspiration fra "Den professionelle tvivl" (Socialstyrelsen 2014), som er et fagligt vejledningsmateriale om seksuelle overgreb, der henvender sig til fagprofessionelle, som arbejder med børn og unge.

Formålet med håndbogen er at formidle den aktuelt bedste viden på området og give operationelle anvisninger, som kan tages i anvendelse, når kommunale medarbejdere møder voksne, der kan have senfølger efter seksuelle overgreb. Håndbogen skal understøtte, at fagprofessionelle er bedre klædt på til blandt andet at tage den vanskelige samtale med

borgere, der kan have senfølger efter seksuelle overgreb i barndommen og ungdommen. Landsforeningen SPOR inddrages ligeledes i arbejdet med at udforme håndbogen til de fagprofessionelle med henblik på at sikre brugerperspektivet.

For at styrke formidlingen af relevant viden til fagpersoner yderligere suppleres håndbogen med korte film om fagligt relevante temaer, herunder mødet mellem fagprofessionelle og borgere med senfølger. Filmformatet vil være egnet til at formidle viden om senfølger til en bred gruppe af personer, fx til fagpersoner i kommuner, frivillige på området og til studerende på relevante grunduddannelser.

Samtidig afsættes der midler til, at Socialstyrelsen med inddragelse af relevante organisationer kan iværksætte en målrettet opkvalificering af fagprofessionelle i kommunerne. Opkvalificeringen målrettes bl.a. kommunale medarbejdere inden for fx social- og beskæftigelsesområdet og socialpsykiatrien. Derudover er målgruppen for opkvalificeringen også medarbejdere fra fx væresteder og misbrugsbehandlingstilbud, som er i kontakt med de mest udsatte borgere med senfølger efter seksuelle overgreb.

Midlerne går til at udvikle undervisningsmateriale samt afholdelse af en række temadage i alle fem regioner. Formålet er at give viden og kompetencer til opsporing af voksne med senfølger og derigennem understøtte, at målgruppen får den rette hjælp og støtte.

Temadagene vil bl.a. omhandle:

- Generel viden om senfølger efter seksuelle overgreb
- Metoder, værktøjer og teknikker til at kommunikere med voksne med senfølger
- Indikationer på, hvordan voksne med senfølger identificeres
- Viden om, hvor voksne med behov for behandling for senfølger kan henvises til

Socialstyrelsen afvikler temadagene med bidrag fra relevante eksterne aktører, herunder bl.a. Landsforeningen SPOR, som har solid brugererfaring, der kan være med til at kvalificere fagprofessionelles arbejde med borgere med senfølger. SPOR kan på temadagene eksempelvis bidrage med brugerperspektivet samt gode erfaringer på, hvordan fagprofessionelle kan møde den enkelte borger, som har senfølger.

Desuden vil temadagene blive suppleret af en konference målrettet fagprofessionelle. Konferencen vil formidle viden om senfølger efter seksuelle overgreb med et særlig fokus på udsatte grønlændere med senfølger. Det skal ses i lyset af, at befolkningsundersøgelsen i Grønland viser, at omkring 40 pct. af personer født mellem 1975-1989 og over 20 pct. af personer født i 1990 - 1995 har været udsat for seksuelle overgreb inden 18-årsalderen¹. Det må derfor formodes, at mange udsatte grønlændere i Danmark har været udsat for seksuelle overgreb i deres barndom og ungdom og bærer rundt på senfølgeproblematikker. Samtidig tyder det på, at få personer med grønlandsk baggrund er i behandling.

¹ Larsen et. Al. (2019). Befolkningsundersøgelsen i Grønland 2018. Levevilkår, livsstil og helbred. SDU

5.2 Viden om økonomiske konsekvenser ved iværksættelse af effektiv indsats til voksne med senfølger

Den Socialøkonomiske Investeringsmodel, SØM, er et beregningsværktøj, der styrker beslutningsgrundlaget, når der skal træffes lokalpolitiske beslutninger om investeringer i sociale indsatser. SØM kan give et bedre grundlag for, at kommuner og andre aktører kan vurdere omkostninger og de forventede budgetøkonomiske konsekvenser ved sociale indsatser over tid.

For at styrke grundlaget for lokale investeringer i indsatser til målgruppen udarbejdes et beregningseksempel i SØM vedrørende forventede budgetøkonomiske konsekvenser for det offentlige ved at iværksætte en effektiv indsats og behandling af målgruppen. Dette beregningseksempel vil herefter kunne anvendes som inspiration for kommuner, der ønsker at implementere en indsats over for målgruppen af voksne med senfølger.

Beregningseksemplet medtager ændringer i forbrug af offentlige ydelser og aktiviteter på flere områder, fx sundhedsydelser, sociale ydelser, uddannelse og indkomstoverførsler. Dette vil bidrage til øget viden om målgruppen og de forventede økonomiske konsekvenser af at iværksætte effektive indsatser på senfølgeområdet.

Voksne med senfølger indgår for nuværende ikke i SØM. Derfor konstrueres og identificeres målgruppen i de danske registre koblet med data fra senfølgecentre med henblik på at estimere de budgetøkonomiske konsekvenser som følge af en succesfuld indsats.

6. Styrket brugerperspektiv og støtte til civilsamfundstilbud

Tilbud i civilsamfundet kan spille en afgørende rolle i at nedbryde de tabuer, der er forbundet med seksuelle overgreb i barndommen og ungdommen. Indsatser såsom Frivilligsektionernes rådgivning kan støtte voksne med senfølger i at søge behandling og fastholde den enkelte i behandling. Samtidig er der frivillige foreninger og brugerorganisationer, som yder en væsentlig indsats ved at sikre målrettet formidling til bl.a. fagprofessionelle af, hvad det betyder at have senfølger. Brugerperspektivet kan være med til at kvalificere og udvikle behandlingsindsatsen til mennesker med senfølger og øvrige tilbud til målgruppen i både frivilligt og kommunalt regi.

I handlingsplanen indgår der derfor dels støtte til Landsforeninger SPOR og støtte til tilbud i civilsamfundsregi.

6.1 Støtte til Landsforeningen SPOR som samarbejdspart

Det er centralt, at nye løsninger på senfølgeområdet tager afsæt i de oplevede behov og udfordringer hos dem, det hele handler om. Brugere kan bidrage med værdifuld viden om, hvilke behov målgruppen har, og hvilke udfordringer og svagheder de oplever ved den nuværende indsats og organisering.

For at sikre, at brugerperspektivet inddrages i handlingsplanens initiativer, afsættes der midler til at Landsforeningens SPOR skal indgå som samarbejdspart og være med til at udvikle og kvalificere handlingsplanens initiativer og tiltag.

Det gælder i særlig grad i forhold til arbejdet i de nye samarbejdsfora, men også i handlingsplanens øvrige initiativer, fx i forhold til udarbejdelse af håndbog og opkvalificering af fagpersonale.

Med henblik på at sikre et brugerperspektiv, inddrages Landsforeningen SPOR ligeledes i arbejdet med at udarbejde anbefalinger til yderligere tiltag på senfølgeområdet med afsæt i evalueringen af samarbejdsforaene.

6.2 Støtte til senfølgecentrenes frivilligsektioner

Der findes i dag en stor frivillig indsats på de eksisterende senfølgecentre, som har en betydelig indvirkning og kan være særligt afgørende for voksne med senfølger, som endnu ikke har mod til at søge hjælp, men også for voksne, som venter på at påbegynde behandling. Senfølgecentrenes frivillige indsats yder hjælp og støtte til borgere med senfølger gennem socialrådgivning, socialt samvær og sociale aktiviteter, og disse indsatser spiller en væsentlig rolle for den enkelte.

Der afsættes midler til, at senfølgecentrenes frivilligsektioner kan indgå som sparringspart til samarbejdsforaene, når disse er etableret. Frivilligsektionerne kan i særlig grad bidrage med input til, hvordan senfølgecentre og regionerne bedst muligt kan samarbejde med frivillige om at støtte op om borgere med senfølgers behandlingsforløb og dermed styrke koblingen mellem behandlingsindsatserne og civilsamfundet.

Midlerne kan også anvendes til at igangsætte nye aktiviteter eller videreudvikle eksisterende indsatser i frivilligt regi til mennesker med senfølger.

6.3 Støtte til Kvisten

Kvisten tilbyder hjælp til mennesker med senfølger efter seksuelle overgreb i barndommen og ungdommen og har stor erfaring med at opspore mænd med senfølger efter seksuelle overgreb.

Det er centralt at sikre civilsamfundsorganisationernes, herunder Kvistens, perspektiver i samarbejdsfora mellem senfølgecentre og psykiatrien i regionerne. Der afsættes derfor midler til, at Kvisten kan indgå som sparringspart i disse samarbejdsfora, når de er etableret. Kvisten kan især bidrage med viden om behandling og støtte til mænd med senfølger efter seksuelle overgreb i barndommen og ungdommen.

Midlerne kan derudover også anvendes til indsatser til mænd med senfølger.

6.4 Støtte til LivaRehab

LivaRehab er en landsdækkende organisation, der tilbyder rådgivning og behandling til udsatte voksne med komplekse problemstillinger. LivaRehab har stor erfaring med at støtte mennesker, der har været udsat for seksuelle overgreb og vold.

Det er centralt at sikre civilsamfundsorganisationernes, herunder LivaRehabs, perspektiver i samarbejdsfora mellem senfølgecentre og psykiatrien i regionerne. Det afsættes derfor midler til, at LivaRehab kan indgå som sparringspart i disse samarbejdsfora, når de er etableret. LivaRehab kan især bidrage med viden om behandling og støtte til udsatte mennesker med senfølger efter seksuelle overgreb.

Midlerne kan derudover også anvendes til indsatser til udsatte mennesker med senfølger.

Bilag 1. Oversigt over initiativer og økonomi i handlingsplanen

Oversigt over initiativer og økonomi i handlingsplanen		
Mio. kr. 2021-pl	2021	2022
Spor 1: Styrket koordination og samarbejde om behandlingsindsatsen til mennesker med senfølger		
1.1. Etablering af samarbejdsfora mellem Centre for Seksuelt Misbrugte og behandlingspsykiatrien	5,8	6,4
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Senfølgecentre</i> • <i>Regionerne</i> • <i>Sundhedsstyrelsen</i> • <i>Socialstyrelsen</i> 	2,0 2,0 0,5 1,3	2,2 2,2 0,6 1,4
Spor 2: Viden og opsporing		
2.1. Håndbog til fagprofessionelle og opkvalificering af fagpersonale i kommuner	2,6	2,9
2.2. Viden om økonomiske konsekvenser ved iværksættelse af effektiv indsats til voksne med senfølger		0,2
Spor 3: Styrket brugerperspektiv og støtte til civilsamfundstilbud		
3.1. Støtte til Landsforeningen SPOR som samarbejdspart	0,8	0,7
3.2. Støtte til senfølgecentrenes frivilligsektioner	2,7	1,9
3.3. Støtte til Kvisten	0,8	0,7
3.4. Støtte til LivaRehab	0,8	0,7
I alt	13,5	13,5

